

(<https://radio808.com>)

🕒 8. studenoga 2023.

📄 Emisije (<https://radio808.com/category/emisije/>), MARIJA JURIĆ ZAGORKA: NOVINARKA – SUFRAŽETKINJA – ŽRTVA (<https://radio808.com/category/marija-juric-zagorka-novinarka-sufrazetkinja-zrtva/>), Tjedan na 808 (<https://radio808.com/category/tjedan-na-808/>)

Imam u džepu 20 zasluženih kruna – honorar za svoj pošten rad; temeljni kamen za palaču svoje samostalnosti!

„Tko hoće pisati, draga moja, taj mora biti – netko! Mora biti rođen, predestiniran za takvo uzvišeno zvanje. Vi ste ipak malo odviše drski! Dotrčali ste s ulice i velite: želim pisati! Nije čudo da se čovjek mora nasmijati!“ – odbili su je u Obzoru kad je došla prvi put i tada se Zagorka umalo bacila pod vlak

Piše: Diana KUČINIĆ (<https://www.facebook.com/diana.kucinic>)

Od muža iz Mađarske **Marija Jurić Zagorka** pobjegla je 1895. ujaku **Aloju Sadaru** u Srijemsku Mitrovicu, koji je tamo radio kao upravitelj zatvora (kaznionice). Kako je istražio **Marijan Tenšek**, Alojz je Zagorkinoj majci **Josipi Domin** zapravo bio polubrat, budući da je bio jedno od troje izvanbračne djece Zagorkine bake **Terezije Sadar** koja se kasnije udala za udovca **Josipa Domina** (s kojim je imala još šestoro djece, od kojih je prva rođena Zagorkina majka Josipa). No, Zagorka nije došla u Srijemsku Mitrovicu rasplitati grane obiteljskog stabla, već je vjerovala da je našla sigurno utočište među svojim rođacima. Nažalost, oni su je izbacili iz kuće poput psa nakon nepune godine dana, kad su saznali da piše članke za Hrvatski branik, novine u kojima su srijemski Hrvati zagovarali i provodili akcije poput osnivanja Hrvatske školske matice kao protuteže mađarskim i njemačkim školama u istočnom Srijemu, ali i upozoravali na hrvatsko političko nejedinstvo.

Kakvo plodno tlo za Zagorkine stavove! Najprije je uspjela **Radi Pavkoviću**, studentu medicine u Novom Sadu, poslati svoj tekst o studentima koji su u Zagrebu za vrijeme posjeta **Franje Josipa I.** spalili mađarsku zastavu. (O tome sam pisala u prošlom nastavku – radi se o tekstu zbog kojeg je Zagorka morala pobjeći iz Mađarske, budući da je

napisala „hvalospjev toj mladeži“ i odbila napisati osudu toga čina, pa ju je njezin muž proglasio ludom, ne bi li se opravdao pred mađarskim novinskim urednicima.) Pavković je članak poslao u dvoje budimpeštanske novine (na mađarskom i njemačkom jeziku), što je dakako u ugarskom Saboru podignulo veliku prašinu. Sa sigurne udaljenosti – iz Srijemske Mitrovice, **Marija Jurić** je isti članak poslala i u Slavonski Brod studentu **Marku Eichhornu** koji ga je proslijedio u list Posavska Hrvatica, te izravno **Nikoli Doganu**, uredniku Hrvatskog branika u Srijemskoj Mitrovici.

Marija Jurić Zagorka vjerojatno sredinom 1890-ih;

foto: iz digitalne zbirke Nacionalne i sveučilišne knjižnice

Uredniku Doganu slala je zatim još brojne svoje članke, a on nije ni slutio da iza vatrenog hrvatskog političkog stava stoji – žena.

„Pero je grozničavo škripalo po papiru. Članci se nizali jedan za drugim, padali u uredništvo i osvanuli u svakom broju lokalnog Hrvatskog lista. A dopisivalo se i s urednikom na poste restante“ – opisala je Zagorka svoj novinarski rad u Srijemskoj Mitrovici.

No, jednog je dana urednik Dogan poželio osobno upoznati svojeg suradnika i Zagorki je poštom stigao poziv „*da bi se gospodin pisac članka potrudio u naše uredništvo*“.

„Dakle gospodin pisac je u suknji“ – Zagorkin je urednik u Srijemskoj Mitrovici otkrio i čuvao njezinu tajnu

„Što sad? On traži „gospodina“ pisca. Kako bih mogla naći pouzdanog znanca koji bi htio preuzeti zadaću da mi sačuva urednikovu iluziju o muškosti mojih članaka? To je bio najteži problem moje novinarske karijere. Gospodin pisac ne može se prikazati ženom. Ali nigdje muškarca u kojeg bih se smjela pouzdati da ne bi povjerenu misiju iskoristio u svrhu zabave i nasmijao čitav gradić. Prijetilo mi je da se pretvorim u naslovnu šalu humoristične kronike čitavoga grada.

U teškim bolovima i mukama rodi mi se ideja, prikazati se glasnikom člankopisca koji je navodno morao hitno oputovati. I odem hrabro. Prvi put sam stupila u jedno uredništvo. Mala sobica, jedan pisaći stol i jedan gospodin. (Dobro da ih nema više.) Gospodin je onizak, malo kozičav, oči su mu sive i blage i uljudno pita: što želim. Odgovorih mu dosta odvažno onako kako sam zamislila. Požalio je da pisac nije mogao doći i rekao:

– Izvolite sjesti i napišite mi njegovu adresu.

Uzmem pero i stanem pisati ime i boravište mog bratića koji je jedini bio moj pouzdanik, ali vrlo daleko od ovoga grada.

Urednik uzme papir, pogleda pismo i – blage se sive oči uperile u mene tako čudno kao da mi je htio reći: „Ti si tat!“ I smela sam se kao da mi je baš to i rekao.

– Dakle gospodin pisac je u suknji? – veli on. – Pismo vas izdaje. No, nemojte se stiditi. Istina, sasvim je čudno da žena piše novinske političke članke, ali kad je već tako, nastavite. Nitko neće ništa doznati.“

Ali Zagorkinim je rođacima bilo sumnjivo to što „ona uvijek nešto noću piše“, pa su pretražili njezine stvari, pretpostavljajući da će otkriti ljubavna pisma. No, umjesto romantičnih uzdaha, pronašli su čvrste novinarske, političke rečenice. Za stolom, poslije ručka, Zagorkin je ujak – upravitelj državnog zatvora u kojem su robijali i politički protivnici vladajućeg režima – pred nju bacio njezine ispisane stranice i novine. Ovako je tu scenu opisala Zagorka:

„ – Valjda nećeš poreći da si ti pisala ove svinjarije? Čovjeku pamet staje! Dobro odgojeno mlado žensko čeljade, a ipak se toliko izrodilo. Politizira! I još u opozicionim novinama! Fuj! Ni časa ne možeš ostati pod mojim krovom.

Okrenuli su mi leđa i ostavili me. I muški i ženski članovi obitelji.“

Otrčala je plačući uredniku Doganu koji je tada zapravo ključno usmjerio Zagorkinu novinarsku karijeru – prema oporbenim zagrebačkim dnevnim novinama Obzor.

„Ali uvjeravam vas, rođeni ste novinar. U Zagrebu nema nijednog starčevićanskog lista koji bi vas mogao honorirati, ali ima list kojemu je vlasnik biskup Strossmayer. Jedino bi vas taj mogao možda i namjestiti da ste muško – ovako neće biti moguće. Ali pišite mi i dalje dopise. Znam, sad će vam biti teško jer su vam pokazali vrata, no, za sve što ste radili, primite bar mali putni trošak od dvadeset kruna!“ – opisala je Zagorka kako je primila svoj prvi novinarski honorar.

Srijemsku Mitrovicu napustila je s jednim kovčegom, a ujakov sluga otpratio ju je na željezničku stanicu, pazeći da se ukrca u vlak i ode. U Zagrebu je unajmila sobicu, a prva adresa na koju je otišla bila je adresa uredništva Obzora.

„Ljudi misle da je Zagorka kao Zagoda, Zatluka itd. muško prezime jer bi inače u društvu pobudilo sramotni skandal kada bi se znalo da u Obzoru o politici piše žena“

„Imam u džepu 20 zasluženih kruna – honorar za svoj pošten rad.
Temeljni kamen za palaču svoje samostalnosti – za čitav život!

Čvrstim koracima i hrabrom dušom dolazim do palače. Jedno se krilo proteže u Gundulićevu, a drugo u Marovsku ulicu. Uspnem se u prvi sprat. Tamo je redakcija najvećeg opozicionog lista u zemlji“, zapisala je Zagorka u svojim sjećanjima.

Nije potpuno jasno da li je i jedan od svojih najpoznatijih ranih novinskih članaka, „Egy percz“ – prvi koji je objavljen u zagrebačkom političkom dnevniku Obzoru i prvi koji je potpisala svojim najpoznatijim pseudonimom Zagorka – napisala u Srijemskoj Mitrovici ili kad je već stigla u Zagreb. Lako je moguće da ga je napisala za mitrovički list Hrvatski branik, pa ga je urednik **Nikola Dogan** poslao u Obzor, budući da je Zagorka u svojim zapisima istaknula: „Ovaj novinski člančić

prešampale su sve zagrebačke i pokrajinske novine". U svakom slučaju, oporbene novine koje su se protivile mađarizaciji Hrvatske, a kasnije postale najuglednije hrvatske novine, objavile su 31. listopada 1896. članak pod naslovom „*Egy perc*” o upotrebi mađarskog jezika na željezničkim postajama u Hrvatskoj, zbog čega hrvatsko stanovništvo ne razumije kamo ide koji vlak i kada kreće. Članak je potpisan imenom: Zagorka.

Kad će se nedugo zatim, zahvaljujući i podršci biskupa **Josipa Jurja Strossmayera** (koji je bio jedan od glavnih dioničara tiskare koja je izdavala Obzor), 23-godišnja **Marija Jurić Zagorka** zaposliti u Obzoru, osnivač i direktor Dioničke tiskare, odvjetnik i zastupnik u Hrvatskom saboru **Šime Mazzura** ovako je opravdao njezin pseudonim: „*Prava je sreća što ljudi misle da je Zagorka kao Zagoda, Zatluka itd. muško prezime jer bi inače u društvu pobudilo sramotni skandal kada bi se znalo da u Obzoru o politici piše žena*”.

Tek deset godina kasnije otkriven je njezin puni identitet, kad se 1906., nakon deset godina novinarskoga rada, prvi put javno predstavila kao izvjestiteljica u parlamentu u Budimpešti, prateći rad izaslanstva Hrvatskog sabora.

Zagorka, „gospodin pisac u suknji“, kako ju je 1896. nazvao Nikola Dogan, urednik Hrvatskog branika u Srijemskoj Mitrovici; foto: Wikipedia

No, Zagorka je najprije morala prokrčiti put kroz spletove predrasuda i poniženja. Prvi susret s uredništvom Obzora nije bio ohrabrujući. Osokoljena svojim prvim honorarom i odlučna u namjeri da piše za najveće opozicijske političke novine, Zagorkin prvi pokušaj razgovora s glavnim urednikom jedva je prošao portira i došao do zamjenika urednika koji joj je odbrusio svisoka:

„ – Krasno je to! Dolazite u redakciju jednog lista i velite: Želim pisati u novine. A molim vas: Tko ste vi? (...) Tko hoće pisati, draga moja, taj mora biti – netko! Mora biti rođen, predestiniran za takvo uzvišeno zvanje. Vi ste ipak malo odviše drski! Dotrčali ste s ulice i velite: želim pisati! Nije čudo da se čovjek mora nasmijati!...

Otišla sam iz dvorane. Kad sam zatvorila vrata, zaori smijeh, kakvog nisam čula ni prije ni poslije u čitavom životu, ni u cirkusu gdje su klovni zbijali šale.

Stigla sam u svoju najmljenu sobu. Sva je odzvanjala hihotom! Po zidovima se žare plamena slova: „Tko ste vi? Tko hoće pisati mora biti – netko!“ Da, „Netko“. Ali tko? Čudan osjećaj, kad čovjek spazi sebe kao neku zgaženu, bezličnu, bezbojnu masu koja nije nitko i ništa!“

Tada se Zagorka, kako je opisala u svojim sjećanjima, pokušala baciti pod vlak. Od samoubojstva ju je spasio iznenadni posjet njezine vjerne prijateljice – dadilje Marte koja je, doznajući da su je otjerali rođaci iz Srijemske Mitrovice, došla u Zagreb provjeriti kako je i treba li joj što, novca, hrane...

Tajna novinarska misija dvostruke izvjestiteljice – za mađarske i hrvatske novine

Sljedećeg je dana, prolazeći Zrinjecom, ugledala stražara kako nosi zaplijenjene novine, pa kad je shvatila da su novine mađarske, Zagorki je u trenutku izbljedita slika nemoćnog tijela pod kotačima vagona i u njoj se upalio plamen novinarske znatiželje: zašto plijene mađarske novine? Pročitala je naslov teksta: „Héderváryjeva strahovlada u Hrvatskoj“. Brzo je na kiosku kupila preostale novine mađarskih opozicijskih izdavača, koje su prenosile opozicijsku političku klimu u Hrvatskoj, a zaključak je bio kako Khuen-Héderváry „svojim nasiljem i bezakonjem u Hrvatskoj širi mržnju protiv mađarskog naroda“, što će „potaknuti želju Hrvata da se otcijepe od Ugarske“.

Već sutradan se Zagorka priključuje predizbornom prosvjedu u zagrebačkoj okolici, koji su nasilno rastjerali žandari, pa zaključuje: „Tu je dakle vrelo za novinare“. Te je noći napisala dva teksta za dvoje mađarske opozicijske novine o događaju kojem je prisustvovala. Kad je iz

Mađarske dobila potvrdu da su tekstovi objavljeni, prevela ih je na hrvatski, pa poslala – u Obzor, gdje su objavljeni pod naslovom „Senzacionalni dopisi mađarskih novina o hrvatskim izborima“.

Scena iz predstave „Zagorka“ u zagrebačkom HNK, 2011. – u redakciji Obzora: Šime Mazzura, direktor Dioničke tiskare (Siniša Popović) i Marija Jurić Zagorka (Daria Lorenci Flatz)

„U pravom sam smislu riječi Budimpeštu bombardirala izvještajima o izbornim nasiljima. Ove su bombe eksplodirale zapravo tek u „mojoj“ redakciji u Gundulićevoj ulici jer je list svakog dana donosio debelim crnim slovima prijevode mojih članaka. (...)“

Osvanuli su izbori. Pomamno sam trčala od izborišta do izborišta, gledala događaje i dovukla ih perom na papir koji je ekspresno odjurio u Budimpeštu, da još ekspresnije osvane u Zagrebu debelim slovima na čelu lista.“

Zagorkin je novinarski nerv uživao u toj ulozi dvostruke izvjestiteljice – za mađarske i hrvatske novine, a da pritom nitko nije znao da je ona autorica tih tekstova! Znala je sjesti u kavanu za stol i oslušivati žustre rasprave o člancima i nagađanja o tome tko ih je napisao; uživala je u

svojoj tajnoj novinarskoj misiji, duša joj je bila puna: kao djevojčica je banu Khuen-Héderváryju ravno u brk uzviknula: „Svijetli bane, spasite Hrvatsku od Mađara i vlastelinskih nepravdi“, a sada je uzbunila i mađarsku i hrvatsku javnost svojim novinskim tekstovima protiv mađarske politike u Hrvatskoj.

No, uzbunila je dakako i Hrvatski sabor. Na izborima nije pobijedila opozicija, koja je sada žestoko optuživala vladajuće da su spriječili slobodu izbora. Zagorka je uzbuđeno prvi put otišla u Sabor na dio galerije na kojoj su smjele sjediti žene, ne bi li iz zastupničkih rasprava iz prve ruke skupila teme za svoje nove članke. U prepucavanju desnih i lijevih, bilo je samo pitanje trenutka kada će netko izvući Zagorkine članke: vladajući su optuživali oporbu da ih ocrnjuje u mađarskim novinama, oporba se branila da nisu oni to pisali... Zatim jedan zastupnik naglas pročita naslov „Bezakonja Héderváryjeve vlade. Héderváryjeva nasilja u Hrvatskoj“ i potom cijeli tekst – koji je iz mađarskih novina preveden na hrvatski i objavljen u Obzoru. Rasprava i optužbe pretvorili su se u galamu i svađu. Oporbeni su zastupnici jasno izrazili svoje slaganje s tim novinskim člancima, napominjući ponovno da ih oni nisu pisali, ali da „tko god je pisao, dobro je učinio!“.

A na saborskoj galeriji, skutrena na svojem stolcu, sjedila je niska, sitna mlada žena, nikome poznata autorica tih tekstova i uzročnica ove političke bure.

„Tresla me groznica, ne od straha, već od radosti. Moji članci pred Saborom! To je bilo više nego što bi smio sanjati i najumišljeniji čovjek. Skamenjena sjedim i zurim dolje. Šumi mi u ušima. Ne čujem dalje ni polovicu onoga što se dolje govori (...).

Izišla sam iz Sabora teturajući u nekoj magli. Lutala sam gradom ne znajući što da činim? (...) Sutradan u zoru stvorila sam odluku, tešku i veliku. Oko devet sati sam se uputila u Dioničku tiskaru čije je vlasništvo tada bio Obzor.“

„Moj san je ispunjen: sama zarađivati svoj kruh – perom, živjeti sama i jedino za duhovne ideale u borbi za dom“ – zapisala je Zagorka kad je 1896.

postala suradnica Obzora

Drugi pokušaj da razgovara s glavnim urednikom Obzora bio je uspješan i **Marija Jurić Zagorka** pružila je **Josipu Pasariću** rukopise članaka koji su izazvali toliku buru u Saboru kao dokaz da ih je ona napisala. Priznala mu je i da je autorica članka „*Egy percz*“, ispričala sve o dosadašnjem radu u mitrovičkim novinama. I nije naišla na podsmijeh, nego na potvrdu svojeg novinarskog talenta! Pasarić joj je tada predložio da za Obzor prevodi sve što mađarske novine pišu o Hrvatskoj, ali Zagorka je htjela više:

„Htjela bih se posvetiti tom zvanju potpuno!“

U nedoumici, Pasarić joj je odgovorio da ne zna kako bi to ljudi primili, budući da „još nije bilo ženskih novinara“, ali ju je uputio na razgovor publicistu i saborskom zastupniku, pravašu **Franku Potočnjaku**.

I tako je Zagorka ponovno otišla u zgradu Sabora na Markovom trgu, nije se dala otjerati te je uspjela razastrijeti svoje rukopise i novinske članke ispred oporbenog zastupnika Potočnjaka. Rezultat polusatnog razgovora bilo je 60 kruna honorara za prijevod dvije mađarske opozicijske brošure na hrvatski jezik i suradnja u Obzoru za honorar od 30 kruna mjesečno!

Zagorka (za stolom lijevo) stisnuta u sobici u redakciji Obzora; foto: Hrvatski povijesni muzej

Zahvaljujući svojoj tvrdoglavoj upornosti, talentu i neumornom radu, **Marija Jurić Zagorka** uspjela se probiti kroz teška željezna vrata predrasuda i ostvariti svoj san: postala je prva profesionalna novinarka! Sreću u njezinoj duši nije pomutila ni činjenica da je svoj posao trebala

obavljati anonimno, tekstove potpisivati pseudonimom i čvrsto čuvati tajnu – da u najvećim hrvatskim političkim oporbenim novinama piše žena.

Stekla je tada i svojeg najvećeg zaštitnika: đakovačkog biskupa i hrvatskog kulturnog mecenu **Josipa Jurja Strossmayera**, jednog od vlasnika Dioničke tiskare koja je izdavala Obzor. Unatoč protivljenju Ravnateljškog vijeća Obzora, Strossmayer je podržao ideju da se Zagorka zaposli u redakciji, a kasnije će je poticati i na pisanje romana. *„Ako se je prohtjelo svemogućem Bogu da ženi podijeli jednake umne sposobnosti kao i muškarcu, onda se mi, crvi zemaljski, toj njegovoj volji pokoriti moramo“*, objasnio je Strossmayer. Zagorku je osobno upoznao tek godinu dana poslije, 1897., i njihovo će prijateljstvo trajati do Strossmayerove smrti 1905.

Zagorka je u Obzoru provela 22 godine: od 1896. do 1918. Skrivena u posebnom sobičku, najprije je prevodila mađarske članke i radila korekture, a pod pseudonimom pisala, kako ih je nazivala, *„neke sitne, neznatne događaje, razgovore s ulica slučajno zamijećene, neke opažene pojave i skladam ih riječima u sličice“*. Postupno se afirmirala kao politička novinarka, izvještavala je sa sjednica hrvatsko-mađarskog sabora, u Budimpešti i Beču pratila hrvatska izaslanstva. Tada više nije bila anonimna i unatoč prevladavajućem mišljenju među muškim kolegama u Hrvatskoj da je „luda baba koja ima fiks-ideju da je novinarka“, među europskim je kolegama stekla ugled i simpatije.

No, do tih je dana trebalo proteći još puno mutne vode neprihvatanja, poniženja i dokazivanja, kroz koju je Zagorka hrabro plivala, ponekad se gušila, ali je nastavljala dalje. Govoreći o svojoj profesiji, kao da je govorila i o životu:

„Novinar je vječni borac koji mora u sebi imati duboko razvijen nagon da uvijek maršira smjelo naprijed, da, uvijek naprijed, uvijek naprijed, nikada da sustane!“

A te je 1896. godine, postavši novinarka u Obzoru, osjetila prvi veliki dodir sreće, koji je u svojim sjećanjima ovako opisala:

„Radim i sama zaslužujem svoj kruh! Nisam ovisna o svojim... gospodar sam sebe, svoje sadašnjosti i budućnosti. Nijedan jadni, poniženi, u lance svezani rob nije mogao osjetiti toliko sreće kad su mu dali slobodu i učinili bogatim kao što sam osjetila ja kad sam razabrala da je moj san ispunjen: sama zarađivati svoj kruh – perom, živjeti sama i jedino za duhovne ideale u borbi za dom...“

(nastavlja se)

Tekst je objavljen uz financijsku potporu Agencije za elektroničke medije iz programa poticanja novinarske izvrsnosti.

Prethodni tekst (<https://radio808.com/poslali-su-me-u-bracno-popravliliste-i-to-jednom-sovinistickom-madaru/>)

< Prethodna objava (<https://radio808.com/koji-su-se-hrvatski-filmovi-pojavili-na-kinorepertoaru-u-srbiji-i-bosni-i-hercegovini-i-kakve-su-rezultate-postigli-i-zasto-je-to-jos-uvijek-tabula-rasa-nase-kinematografije/>)

Sljedeća objava >

IMPRESSUM

Nakladnik: Udruga "Multimedijalist"

Ulica Franje Petračića 6 (HUB385)

10000 Zagreb

Urednik elektroničke publikacije: Leo Hekman

Uredništvo: Dominik Janković, Jasmin Redžepagić i Gordan Antić

mail: info@radio808.com

mob: +385 99 540 9486

PRATITE NAS

 (<https://www.facebook.com/radio808/>)

 (<https://twitter.com/radio808/>) PRETR

 (<https://www.youtube.com/channel/UCcaapzbbpKfCCQLXp-abulg>)

 (<https://www.instagram.com/radio808/>)

AŽI STRANICU

Pretraži

RADIO808.COM 2018. // DEVELOPMENT BY PROGRAMIRANJEZAWEB.COM
([HTTP://PROGRAMIRANJEZAWEB.COM/](http://PROGRAMIRANJEZAWEB.COM/))